

AN DEALBHÓIREACHT GHOTACH DHÉANACH (AN 14ú HAOS)

An saol ag athrú

Is iomaí athrú a bhain leis an 14ú haois. Tháinig an-rath ar chúrsaí trádála sna bailte a d'fhás mórthimpeall ar na hardeaglaisí, rud a d'fhág nach raibh greim chomh docht céanna ag an Eaglais ná ag na tiarnaí feodacha ar an ngnáthdhuine a thuilleadh. Leanadh de bheith ag tógáil ardeaglaisí, ach níorbh í an Eaglais an t-aon phátrún amháin níos mó mar gur theastaigh saothair ealaíne ó lucht an airgid chomh maith. Píosáí ealaíne fineáilte a bhí ó mhóruaisle na gcathracha. D'fhostaigh siad neart ealaíontóirí chun dealbha beaga a shnoí as ábhar luachmhar ar nós airgid nó eabhair. Le cur ar taispeánt ina gcuid séipéal pearsanta féin a rinneadh na saothair níos lú sin, ní hionann agus píosa móra cloiche na n-ionad poiblí.

Staidiúir

Ba den fhaisean é go mbeadh dealbha na ré seo ag cromadh aniar ó na ballaí, iad á gcasadh féin i leataobh. B'fhéidir gur macalla a bhí ann de bhéasaí na cúirte i ré mhór sin an niachais, nó b'fhéidir gur fhreagair an stíl do chuar nádúrtha an eabhair, ábhar a mbíodh an-tóir air le haghaidh na dealbhóireachta sa ré sin. Ba é an t-athrú ba mhó a tháinig ar an ealaín le teacht

Fíor 16.1 Maigndean Notre Dame

na ré Gotaí, áfach, ná an daonnú a rinneadh ar phearsana móra an chreidimh sna portráidí.

Maigndean Notre Dame

I lár an 14ú haois a snoíodh an dealbh mhór seo den Mhaigndean (fíor 16.1). Faoi choinne séipéal beag i lár Phárais a rinneadh í, ach aistríodh í go Notre Dame de Paris sa 19ú haois le cur in áit dealbh eile de Mhuire a scriosadh i rith Réabhlóid na Fraince. Is san áit sin atá sí ó shin i leith.

Cuireadh an dealbh in áit a raibh altóir tiomnaithe don Mhaigndean ann ón 12ú haois ar aghaidh, ach baineann an dealbh seo leis an stíl Ghotach, stíl atá i bhfad níos déanaí. Tá s-chuar suntasach ag baint le staidiúir na deilbhe. Tá sí ard galánta agus tá pléataí a cuid éadaí ag sileadh go grástúil léi óna gcromán atá á luascadh amach aici. Ag an am céanna, is léiriú muirneach séimh í de mháthair ag gáire leis an leanbh ina baclainn, agus eisean ag imirt le ceangal a clóca. Níl an Mhuire seo sollúnta ná scoite ón saol mar a bhíodh na híomhánna tráth. Tá níos mó den bhanríon dhaonna ina dealramh, í gléasta in éide ríoga, agus coróin throm, á caitheamh aici agus í breac le seoda.

An Bhurgúin

An chuid is mó d'ealaíontóirí na meánaoiseanna, is beag atá ar eolas againn fúthu i gcoitinne. Tá neart eolais ar fáil maidir le healaíontóir Ollanach amháin, áfach, Claus Sluter, a mhair sa chuid deiridh den 14ú haois.

Claus Sluter

Bhí Claus Sluter ar an dream mór ealaíontóirí ón Ísiltír a tháinig i dtír ar shuibhreas na Fraince. Nuair a d'fhág sé *Haarlem*, a bhaile dúchais san Ollainn, chuaigh sé ag obair do dhiúcacht na Burgúine i mainistir Champmol, mainistir de chuid na gCartúiseach díreach lasmuigh de Dijon. Bhí ionad adhlactha na ndiúc sa mhainistir mhaorga sin, agus bhí tóir ag go leor

FÍOR 16.2 Scairdeán Thobar Mhaois, Dijon, An Fhrainc

ealaíontóirí ar an áit dá réir sin. Ba é Sluter a bhí chun tosaigh orthu go léir agus cé gur scríosadh cuid mhór den mhainistir i rith na Réabhlóide, tháinig cuid éigin dá dhealbhóireacht slán. I measc na saothar a mhair, tá na léiriúcháin réalaiócha a rinne sé de bhunaitheoirí na mainistreach (An Diúc Pilib Dána agus a bhean, Máiréad Fhlóndras). De réir dealraimh, bhí cosúlacht na ndaoine le haithint ar na portráidí sin, rud a bhí radacach amach is amach ag an am. Go dtí sin níor nós go mbeadh dealbha de dhaoine a bhí fós beo le feiceáil i measc íomhána an chreidimh. Snoíodh na dealbha seo sa lántimpeall, rud a bhí iomlán nua ag an am. Cé gur scríosadh tuama an diúc féin le linn na Réabhlóide, cuireadh ar ais le chéile é sa Musée des Beaux Arts in *Dijon*.

Tobar Mhaois (deireadh an 14ú haois)

Is é Scairdeán Thobar Mhaois an saothar is cáilúla de chuid Sluter. In ainneoin an damáiste a rinneadh dó, léiríonn sé feabhas a chuid saothar fós (fíor 16.2).

Colún ard heicseagánach atá sa scairdeán agus é maisithe le sé dheilbh a bhfuil cuma chruthanta na beatha orthu, mar aon le haingil chaoite. Nuair a chéadrinneadh iad bhí na deilbheacha péinteáilte agus óraithe. Maireann rian den phéint fós in áiteanna. Sheas an chros chéasta in airde ar an scairdeán tráth, mar aon le deilbheacha den Mhaighdean Mhuire, de Naomh Eoin agus de Mháire Mhaighdiléana. Scríosadh iad sin, áfach, le linn Réabhlóid na Fraince nuair a rinneadh an-damáiste don mhainistir.

Ar an dea-uair, tháinig bun an Tobair slán. Tá fáithe an tSeantiomna le feiceáil air agus an-mheon agus an-diongbháilteacht le haithint ina n-aghaidheanna. Ó thaobh na dealbhóireachta de tá cuma chríochnúil chruthanta orthu idir chraiceann agus ghruaig. Tá Maois féin galánta uasal ina dheilbh, agus éide fada ag sileadh leis. Tá a fhéasóg scartha ina dhá dhlaoi agus í chomh réalaióch faoina éadan rocach agus faoina chuid adharc diaga nach gcuirfí iontas orainn splanc na beatha a fheiceáil ina shúile.

Críoch

Eiseamláir chlasaiceach de dhealbhóireacht an 14ú haois is ea staidiúir chuaracha ghalánta na ndealbh. Is léiriú iad na píosaí ealaíne sin in airgead agus eabhar ar na hathruithe sa saol agus ar an dóigh inar thóg lucht rachmais a gcuid séipéal beag féin lena gcreideamh a chleachtadh.

Ceisteanna

1. Rianaigh forbairt na dealbhóireachta Gotaí idir an 13ú agus an 15ú haois. Cuir síos ar na hathruithe sa stíl agus déan tagairt do shaothair ealaíne ar leith i do fhreagra.

Staidéar ar Phictiúir Dhaite

1. Scrúdaigh scairdeán Thobar Mhaois (fíor 16.2) agus tarraing pictiúr de. Bain úsáid as na dathanna a shamhlaíonn tú le hobair an ealaíontóra an chéad lá.